

Bidragsansökan för renovering av

"Petter Schwensas kvärn"

- Väderkvarnen på Lilla Askerön

Januari-2001

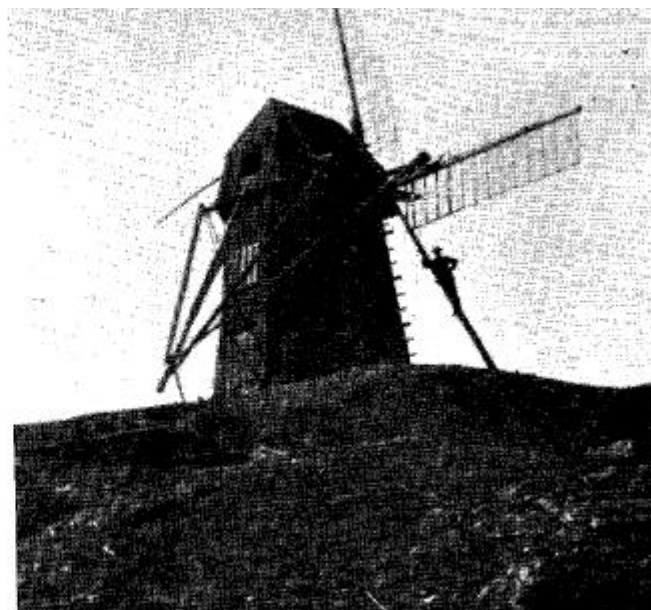
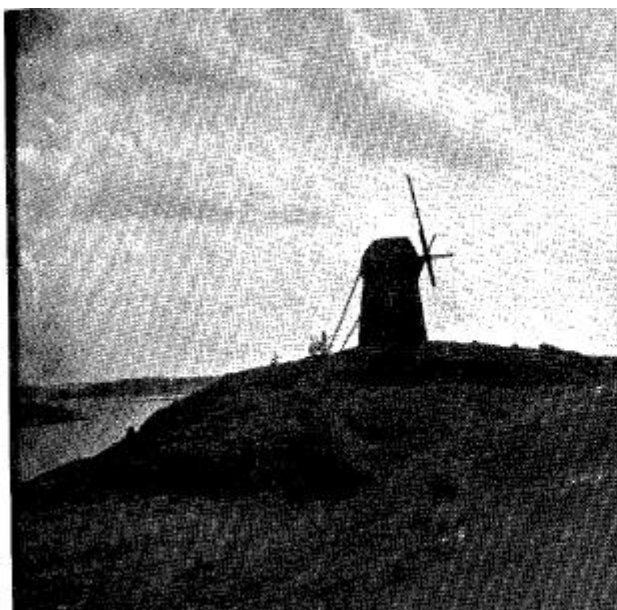
”Petter Schwensas kwärn” - Väderkvarnen påLilla Askerön

Som ett omisskännligt sjömärke ligger den där påberget, ett stenkast från stranden. Petter Schwensas kwärn. Kvarnen är belägen på en udde på västra sidan av Lilla Askerön och den uppmärksamme skymtar kvarnens siluetter ända från Tjörnbröarna i öster. Från farleden mellan Stigfjorden och Askeröfjorden passeras den inte obemärkt utan står som ett stolt, om än väderbitet, landmärke där ute påudden. På sommaren är det många båresenärer som lägger till och nyfiket beundrar den fallfärdiga kvarnen. Inte bara för sjöfolk och äldre människor i trakten har kvarnen betydelse idag. Ristningar i bjälkar mm vittnar om att en och annan tonårsromans också har minnen från kvarnen som stått öppen för allmänheten under lång tid.

Historia

”Tjörn har varit en väderkvarnarnas ö” skrev Axel Em. Holmberg redan 1842¹ och när Petter Svensson lät bygga sin kvarn 1896 var bortåt 100-talet väderkvarnar i drift på Tjörn. Orsaken till väderkvarnarnas högkonjunktur på Tjörn förklaras av de topografiska förhållandena samt den bristande tillgången till vattenkraft jämfört med fastlandet. Men undan för undan som motorkvarnen gjorde entré på 20-30 talet försvann eller revs de flesta av Tjörns kvarnar. Idag finns endast ett fåtal kvar. Och resterna av ”Petter Schwensas kwärn” är en.

Petter Svensson drev tillsammans med sonen Bernhard i över 25 år kvarnen och lät mala både eget och andra bönders mäl.² Säden transporterades dit via båt, mestadels från Stenungsund eller Orust men det fanns också en körbar väg till kvarnen på land. Kvarnen var igång fram till år 1925. Då hade redan de motordrivna väderkvarnarna tagit över, gamla nyckfulla väderkvarnar lämnades å sitt öde runt om på Tjörn.

Kvarnen påLilla Askerön 1963 samt ett äldre foto av okänd fotograf. Bilderna är tagna ur boken ”Kvarnarna påTjörn” s 225

¹ ”Kvarnarna på Tjörn” av Ernst Manker, s 149, R. W. Statlander Boktryckeri Stockholm 1965

² ”Kvarnarna på Tjörn” av Ernst Manker, s 125, R. W. Statlander Boktryckeri Stockholm 1965

Kvarnens utseende

Siluetten är i sig lite udda för en kvarn, lite tornlik och med mindre vägglutning än normalt. Detta kommer sig från en felmätning som gjordes av den skicklige snickare, dock oerfarne kvarnbyggare, som byggde kvarnen 1896 å bonde Petter Svensson. Kvarntypen kallas för Holländare med resvirkeskonstruktion samt bådhatta och har stenarna uppe på andra våningen. Genom lite efterforskningar har ett svartvitt foton återfunnits från tiden då kvarnen var i drift. (se ovan) Kvarnen har aldrig varit målad men panelen som sitter idag är inte den ursprungliga. För 28 år sedan byttes den trasiga brädklädseln ut mot tryckimpregnerat, omålat virke eftersom kvarnen höll på att förgås efter skadorna från stormen -69.³ Vingar och fönster har saknats sedan 50-talet.

Åtgärder

Kvarnen är idag i mycket dåligt skick, med läckande tak, avsaknad av fönster och utan vingar. Eftersom vatten läcker in har detta fått konsekvensen att golvbjälklag och bärverk till vissa delar är angripna av röta. Om kvarnen skall överleva på sikt behöver kvarnen tätas, taket täckas och fönster sätts in i de ursprungliga fönstergluggarna. Avsikten är också att återskapa kvarnens utseende genom att sätta dit de vingor som saknas. Panelen bör behandlas genom en oljetrykning eller dylikt. Mekaniken i form av kuggjul, vingaxel, lätteverk och press är till vissa delar intakt men måste justeras och kompletteras om kvarnen skall sättas i funktionsdugligt skick. För att finna rätt åtgärder har kontakt tagits med Knut Berntsson, en erfaren snickare som nyligen hjälpt till att restaurera kvarnen på Lyön. Foto på denna kvarn finns med i bilaga.

Bifogad kalkyl visar vilka åtgärder som behöver vidtas för att rädda Petter Schwensas kvarn. Totalt beräknas renoeringen kosta ca 171 000 kr att genomföra. Rubriksättningen är gjord för att skilja på exteriört och interiört arbete i enighet med samtal mellan Johanna Hult och Tomas Brandt, Bohusläns museum, 2000-10-31. Preliminär kostnadsuppskattning för denna bidragsansökan lämnades vid telefonsamtal 2000-11-10 med Mats Hernklint, Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Tidsplan för arbetena

Arbetena beräknas utföras under maj-oktober 2001.

---

³ "Lilla Askerön förr och nu" av Rune Agård 1977, Tryckt med bidrag från Tjörns kulturnämnd